

2. Стефанюк І. *Фінансове шахрайство у III тисячолітті: суть і методика виявлення "Фінансовий контроль", № 2. – 2009. – С. 2-18.*

3. *Указ Президента України N 1031/2000 «Про заходи щодо підвищення ефективності контрольної-ревізійної роботи» від 27 серпня 2000 року.*

УДК 330.341.12

О.О. Другов, В.Т. Сухаревич

Львівський інститут банківської справи
Університету банківської справи Національного банку України

УДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СФЕРИ НАУКИ В УКРАЇНІ

© О.О. Другов, В.Т. Сухаревич

Досліджено сучасний стан та динаміку показників фінансування сфери науки та наукової діяльності в Україні. Зроблено висновок про відносно низький, за європейськими мірками, їх рівень. Застосувавши концептуальний підхід визначено основні засади з удосконалення системи фінансового забезпечення науки: поступовий перехід до конкурсної системи державного фінансування наукових досліджень та наукових розробок за бюджетні кошти, оптимізацію оподаткування НДДКР, створення системи перерозподілу їх ризиків та активізацію міжнародної наукової співпраці.

Підвищення конкурентоспроможності української економіки та продуктивності праці потребують активізації інноваційної діяльності вітчизняних підприємств та фірм. Це неможливо без розвитку наукової сфери країни, яка створює нові спеціалізовані знання, що є основою подальших інновацій. Українська сфера науки, незважаючи на певні успіхи, не відповідає провідним світовим стандартам через низку причин. Однією з найважливіших з них є несприятлива для її розвитку система фінансового забезпечення. Свідченням цьому постійне зменшення показника фінансування НДДКР до ВВП, що спостерігається в Україні протягом 2004 – 2008 років. Це зумовлює необхідність розробки шляхів та заходів з удосконалення фінансового забезпечення сфери науки в Україні, що і стало предметом дослідження.

Українські та російські вчені і практики приділяють увагу питанню фінансового забезпечення потреб сфери науки. В Україні цими питаннями займалися В. Геєць, А. Гальчинський, Б. Данилишин, О. Барановський, М. Козоріз, Є. Бойко, С. Ніколаєнко та інші. Серед російських вчених потрібно відзначити праці у цій галузі Д. Львова, Г. Георгієва, І. Єгорова.

Зокрема, С. Ніколаєнко наголошує на необхідності збільшення державних видатків на сферу наукових досліджень⁵, академік Георгієв серед висновків своїх досліджень називає необхідність розвитку грантового механізму розподілу бюджетних коштів⁶. Однак, чимало питань фінансового забезпечення сфери науки, як теоретичного так і прикладного характеру залишаються не розробленими.

Зважаючи на поставлену проблему, метою статті є дослідження сучасного стану та напрямів удосконалення системи фінансового забезпечення сфери науки в Україні. Під фінансовим забезпеченням ми розуміємо її безпосереднє фінансування та фінансове регулювання.

Основні умови здійснення та регулювання наукової діяльності в Україні регламентуються Законом України «Про наукову та науково-технічну діяльність», який має регламентувати й фінансові відносини у науковій сфері. Однак, з цього приводу, у ньому зазначено лише що держава застосовує фінансово-кредитні та податкові важелі для створення економічно сприятливих умов для ефективного здійснення наукової і науково-технічної діяльності відповідно до законодавства України та забезпечує бюджетне фінансування наукової та науково-технічної діяльності (крім видатків на оборону) у розмірі не менше 1,7

⁵ Ніколаєнко С. Заморожена освіта або чого очікувати освітянам і науковцям від держбюджету – 2009 // Дзеркало тижня, № 3 (731), від 31 січня 2009 р. – С.12.

⁶ Георгієв Г. Некоторые соображения об организации науки в России // доступна зі сторінки strf.ru/attach/attach2.doc

відсотка валового внутрішнього продукту України (ст. 33). Видатки на наукову і науково-технічну діяльність є захищеними статтями видатків Державного бюджету України.

З цього приводу потрібно відзначити, що, по-перше, 1,7 % до ВВП державного фінансування – це дуже значна, навіть по європейським міркам, цифра. Поставлена там після Лісабонського самміту мета – 3 % витрат на НДДКР до ВВП наразі залишається лише метою, а до половини з них мають фінансуватись за рахунок приватних джерел. Відповідно, виконання такої норми в українських реаліях є сумнівним. По-друге, в законі немає не те що механізмів, а навіть не згадується про інші джерела фінансування наукової діяльності та заходи з їх стимулювання.

Результати емпіричного аналізу стану фінансування наукової діяльності в Україні свідчать про його поступове погіршення. Зокрема, показник відношення фінансування НДДКР до ВВП України, починаючи з 1996 р. має тенденцію до зниження. Тоді він становив 1,35 %, а у 2007 р. – лише 0,93 %⁷. Для порівняння, згідно до Лісабонської стратегії, ухваленої в ЄС, показник витрат на R&D (дослідження та розвиток), вже до 2010 року мав становити 3 %⁸. Однак, наразі, цього досягти не вдалось, і на початок 2006 р. він складав 1,84 %. У Сполучених Штатах Америки він був значно вищим та становив 2,67 %. Найвище же його значення, з поміж країн світу, було зафіксовано у Японії – 3,17 % та Південній Кореї – 2,99 %.

Обсяг фінансування витрат на виконання наукових та науково-технічних робіт за рахунок коштів державного бюджету за 9 місяців 2008 р. становив 2 291,1 млн грн., або 42,7 % від загальної суми (5 367,4 млн грн.)⁹. Решта – 57,3 % фінансувалось за рахунок інших джерел (недержавних). Тобто, у порівнянні з ЄС в Україні з джерелами фінансування наукових робіт та досліджень є зворотна ситуація. Виходячи з наведених даних офіційної статистики, у нас більшість витрат фінансується за рахунок приватного сектора. Однак, така ситуація також не є оптимальною. Зі світового досвіду, до 50 % витрат на НДДКР мають фінансуватись за рахунок державних коштів, оскільки суттєва частка науково-дослідних робіт носить фундаментальний характер і не може бути одразу ж комерціалізованою. Відповідно, бізнес не зацікавлений у їх фінансуванні. Без державної підтримки ці роботи будуть згорнуті, а саме вони часто стають основою для подальшого здійснення досліджень прикладного характеру і створення інновацій. Як висновок, державне фінансування у НДДКР має бути збільшено.

За структурою фінансування наукової діяльності в Україні, перше місце займають наукові розробки, на які у 2007 році приходилось 49,3 % усього фінансування. 22,45 % фінансування припадало на фундаментальні дослідження, 16,9 % – на прикладні та 11,35 % – на наукові послуги. Така структура фінансування загалом відповідає загальносвітовим стандартам та є адекватною для сучасного стану потреб розвитку економіки країни.

Підводячи підсумки емпіричного аналізу відзначимо, що показники фінансування науки протягом останніх років погіршуються. Це негативно відображається на показниках інноваційної діяльності в економіці і погіршує її конкурентоспроможність. Курс на підвищення конкурентоспроможності економіки, реалізація якого неможлива без інноваційної діяльності, натомість, потребує системного підходу до інтелектуалізації економіки країни та побудови ефективного ланцюга фінансування наукової діяльності. Це зумовлює першочергове об'єднання зусиль держави та бізнесу щодо розвитку трьох основних сфер інтелектуалізації економіки країни: науки, освіти та інформаційних технологій. Їх інтеграція та підвищення ефективності роботи сприятимуть підвищенню ефективності діяльності з приводу створення, обігу та реалізації в інноваціях нових знань.

Під ланцюгом фінансування наукової діяльності ми розуміємо побудову системи фінансових відносин за схемою: публічні кошти – фінансування – фундаментальні наукові розробки – фінансування (частково державне, частково приватне) – прикладні розробки – фінансування з приватних джерел – інновації. Ефективна його робота вимагає розвиненості джерел публічного фінансування, ефективної системи регулювання цих відносин, наявності фінансових можливостей та бажання бізнесу вкладати кошти у прикладні розробки та реалізацію нових технологій на ринку.

⁷ Тут і далі джерелом статистичної інформації був Державний комітет статистики України // www.ukrstat.gov.ua

⁸ При обчисленні вкладень інвестицій у наукову сферу в Україні використовується показник інвестицій у НДДКР, за кордоном – показник інвестицій у R&D (дослідження та розвиток). Оскільки абсолютно ідентичні показники відсутні, а наведені схожі за економічною сутністю, порівняльний аналіз проведено на їх основі.

⁹ Дані Експрес-випуску Державного комітету статистики «Виконання наукових та науково-технічних робіт за 9 місяців 2008 р.» // www.ukrstat.gov.ua

Зрозуміло, що для покращення фінансового забезпечення сфери науки в Україні потрібен системний комплекс заходів, однак застосувавши концептуальний підхід ми виділили ті з них, які є найбільш актуальними та вагомими у сучасних економічних умовах. До них віднесемо:

- 1) Створення ефективної системи розподілу публічних ресурсів.
- 2) Забезпечення сприятливої системи фінансового регулювання НДДКР.
- 3) Створення у країні системи перерозподілу фінансово-кредитних ризиків НДДКР.
- 4) Налагодження співпраці із закордонними суб'єктами НДДКР.

За результатами проведеного дослідження можна зробити такі **висновки**.

1. Показники фінансового забезпечення сфери науки в Україні є значно нижчими за провідні світові стандарти. Більше того, вони протягом останніх років знижуються. Це зумовлює подальше посилення технологічного відставання української економіки від провідних економік світу.
2. Для удосконалення системи фінансового забезпечення української сфери науки доцільно:
  - посилити конкурентне середовище у сфері бюджетного фінансування НДДКР шляхом збільшення його частки, що розподіляється на конкурсних засадах. Це дозволить підвищити ефективність використання виділених державою коштів та покращити наукові результати;
  - знизити податкове навантаження на виконання НДДКР шляхом скасування сплати ПДВ для досліджень та робіт, що здійснюються на госпдоговірних засадах, що підвищить зацікавленість у здійсненні наукової діяльності в Україні;
  - сприяти створенню системи перерозподілу ризиків здійснення НДДКР шляхом законодавчого врегулювання питання сек'юритизації активів фінансових установ, вкладених в цінні папери наукових та високотехнологічних компаній;
  - активізувати міжнародну наукову співпрацю шляхом надання державної фінансової підтримки та посилення інформаційно-консультативної діяльності.

УДК 336.717.18

Л. В. Жердецька

Одеський державний економічний університет

МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ ЕКСПРЕС-ОЦІНКИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

© Л.В. Жердецька, 2009

У дослідженні проведено аналіз фінансових показників діяльності українських банків. Запропоновано нові методичні підходи до оцінки фінансової стійкості банків.

Financial indexes of the bank's activity are analyzed. New methodical approaches concerning financial stability estimation in the banking sector are proposed.

Актуальність проблеми

Сучасні тенденції розвитку банків характеризуються суттєвими змінами в умовах їх діяльності (посиленням конкуренції, зниженням рентабельності традиційних банківських операцій, погіршенням якості активів, негативним впливом глобальної економічної кризи) та викликають необхідність обґрунтування управлінських рішень у сфері оптимізації фінансових результатів і ризиків. Таке обґрунтування як на макро- так і на мікрорівні здійснюється шляхом проведення економічного аналізу фінансових показників діяльності банківських установ.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій

Науково-методологічні засади фінансового менеджменту та економічного аналізу банківської діяльності розглянуті в працях багатьох учених-економістів, зокрема таких, як Ю. Масленченков, Л. Примостка, Дж. Сінкі, А. Смірнов та інш. Водночас у кризових умовах, коли фінансовий результат більшості банків є від'ємним, виникає необхідність розрахунку та аналізу показників, які дозволяли би оцінити можливість банку покривати збитки та продовжувати діяльність на ринку.